

MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-371-2-3>

TRANSFORMATION OF STATE EMPLOYMENT POLICY IN THE CONDITIONS OF MILITARY ACTIONS IN UKRAINE

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Babaieva I. O.

*Postgraduate Student at the Department
of Personnel Management
and Entrepreneurship, Institute
of Public Administration
V. N. Karazin Kharkiv
National University
Kharkiv, Ukraine*

Бабаєва І. О.

*аспірантка кафедри управління
персоналом та підприємництва
Навчально-науковий інститут
«Інститут державного управління»
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Воєнні дії спричинили значні зміни у сфері зайнятості України, зокрема, викликали значний відтік працездатного населення як до лав Збройних сил України, сил територіальної оборони, волонтерських організацій, так і за кордон, актуалізували необхідність максимально раціонального використання робочої сили та забезпечення високого рівня адаптивності працездатного населення до змін на ринку праці [3, с. 38]. Утрата значної чисельності кваліфікованих працівників (серед яких, зокрема, медики, юристи, вчителі, інженери, IT-спеціалісти, журналісти тощо) відбулася не лише через вимушену міграцію до сусідніх країн, але й через загибель або втрату працездатності [8, с. 42].

Трудові ресурси України сьогодні представлені такими категоріями працівників, які: не змінили умов та місце проживання; є внутрішньо переміщеними особами; є особами, які виїхали за кордон і віддалено працюють на українських роботодавців або зовсім не працюють. З останніх категорій осіб формуються потенційні втрати трудових ресурсів України, оскільки частина людей втратила роботу за наймом або вимушено закрила власну справу, а інша частина зберегла робоче місце, працюючи віддалено [1, с. 113].

Активні воєнні дії трансформували вітчизняний ринок праці через суттєве зменшення пропозиції кваліфікованої робочої сили через міграцію за кордон, загибель людей працездатного віку, мобілізацію

значної частини економічно активного населення; зростання чисельності працівників з обмеженими фізичними можливостями та недостатнім рівнем працевдатності; збільшення пропозиції праці жінок на ринку праці через відкладання шлюбу та народження дітей; збільшення дитячої праці внаслідок поширення бідності та втрати можливостей отримувати освіту, особливо вищу [5].

Сьогодні, за оцінками експертів МОП, порівняно з ситуацією до початку активних воєнних дій, втрачено 4,8 мільйона робочих місць, що становить 30% робочих місць, які існували в Україні до початку військового конфлікту [3, с. 38].

Робочі місця є вагомим чинником забезпечення соціальної безпеки та соціально-економічної підтримки в умовах воєнних загроз цивільному населенню. Збільшення кількості робочих місць до достатнього рівня є чинником підвищення купівельної спроможності населення і, при цьому, надійним інструментом подолання бідності. Вирішення проблеми дефіциту робочих місць у період війни та післявоєнного відновлення є важливим завданням не лише державної політики зайнятості, а й соціальної політики в цілому [4, с. 81].

За результатами досліджень українських вчених, було виявлено, що серед опитаних українців більшість (77%) від початку повномасштабного вторгнення і донині продовжують декларувати зменшення доходів, і лише 3% вказують, що їхній дохід збільшився. При цьому, особливих змін у стабільності доходів серед працевлаштованого населення не зафіксовано – 74% продовжують отримувати зарплатню. Водночас, майже половина (47%) працевлаштованих не має впевненості щодо того, чи будуть вони отримувати її й надалі [8, с. 41]. Це підтверджує розгортання процесів інтенсивного збідніння та зубожіння значних верств населення, яке покинуло територію країни.

Ураховуючи сьогоднішні реалії, держава, безперечно, має максимально стимулювати переорієнтацію економіки на підтримку армії, забезпечення оборони, відновлення і утримання інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки. При цьому важливою є діяльність органів публічного управління, бізнес-структур та громадських організацій щодо залучення до трудової діяльності у нових умовах воєнної економіки максимальної кількості працевдатного населення [8, с. 59–60].

Згідно з даними дослідження, проведеного з 28 вересня до 4 жовтня 2023 року на замовлення ZN.UA соціологічною службою Центру Разумкова, головними труднощами під час пошуку роботи в Україні респонденти відмітили відсутність робочих місць за фахом (55,3% опитаних), занадто низький рівень оплати праці за наявними вакансіями (44,9% опитаних) та недостатність кваліфікації порівняно з вимогами роботодавця (14,9% опитаних) [7]. Така ситуація виявляє потребу

усвідомлення необхідності перекваліфікації значної чисельності економічно активного населення як з боку осіб, що пропонують працю на ринку праці, так і з боку органів публічного управління та суб'єктів надання освітніх послуг. Особи, які втратили роботу мають якомога скоріше психологічно прийняти зміну професії і, можливо, соціального статусу, та активно почати реалізовувати свій трудовий потенціал у нових умовах структурних змін в економіці, якомога скоріше формуючи нові компетенції та компетентності.

Безперечно, трудова діяльність зайнятої особи перетворює її з людини, яка потребує соціального захисту, в соціально захищеного індивіда, який покликаний брати участь у соціальному захисті інших членів суспільства [2]. Зайнятість забезпечує внутрішню свободу людини, її гідність та самодостатність. Довготривала відсутність зайнятості на фоні більш-менш відчутної соціальної підтримки провокує розповсюдження соціального паразитизму, дармоїдства, утриманства та критично зменшує мотивацію до економічного самозабезпечення шляхом гідної праці та суспільно значимої діяльності.

Воєнні дії спричинили загострення проблеми працевлаштування ветеранів, які є вразливими до соціально-економічного відчуження та потребуватимуть фізичної та психологічної реабілітації і спеціальної допомоги. Для подолання цієї проблеми вітчизняні вчені пропонують реалізувати інклюзивний підхід, з отриманням доступу до центрів професійної підготовки та різноманітних освітніх платформ/програм [8, с. 60].

Науковці слушно підкреслюють, що якісним змінам на ринку праці сприятиме поєднання взаємодії держави, роботодавців та найманих працівників із стратегічними напрямками відбудови економіки. Збереження та примноження людського капіталу, сприяння його відтворенню та розвитку, прогнозування потреб в робочій силі згідно вимог нової реальності, роботодавця та держави, формування системи мотиваторів до швидкого працевлаштування, підвищення чи зміни кваліфікації під вимоги часу, стимулювання підприємництва мають стати орієнтирами у поствоєнному відновленні ринку праці [6].

До сказаного вище слід додати нагальну необхідність розробки практичних антикризових заходів прямої державної підтримки зайнятості, зокрема, шляхом створення нових тимчасових робочих місць органами та організаціями державного сектора та територіальними громадами. При цьому, враховуючи безпрецедентний для розвинутих країн розрив у рівні оплати праці більшості населення та посадовців органів державної влади, прокуратури, судів, керівний апарат територіальних громад та старост старостинських округів (різниця більше ніж у 15 разів – від зарплати в еквіваленті 200 доларів США на

місяць для пересічного громадянина до зарплати в еквіваленті 3000–4000 доларів США для посадовців органів влади та силових структур) та наявність корупції (незважаючи на безпрецедентний рівень зарплат у державному секторі) нагальною є потреба законодавчого встановлення максимального розриву в рівнях заробітних плат не більше ніж у 2,5 разів при одночасному посиленні контролю і відповідальності за корупційні дії. Кошти бюджетів різних рівнів, що будуть вивільнені через описану вище оптимізацію заробітних плат слід спрямувати на створення нових, або постійних, або тимчасових (антикризових) робочих місць.

Література:

1. Митрофанова А. С. Трудові ресурси як фактор повоєнного відновлення економіки України в умовах постіндустріалізації. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 5 (19). С. 111–122.
2. Підгірна В. Н., Косташук В. І., Данілова О. М. Оцінка структури та тенденції зайнятості населення України в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1493/1439> (дата звернення 10.10.2023).
3. Серьогіна Н. О. Вплив військових дій на продуктивну зайнятість в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Том 33 (72) №6. С. 36–40.
4. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. Видання. 2022. Київ. Центр Разумкова. С. 277. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf
5. Черьомухіна О. К., Чалюк Ю. О. Ринок праці під час війни: стан та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2026/1955> (дата звернення 05.10.2023).
6. Штундер І. О. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1453> (дата звернення 05.10.2023).
7. Як змінився ринок праці у воєнний час: сьогоднішня та перспективи – Елла Лібанова. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/jak-zminivsja-rinok-pratsi-u-vojennij-chas-sohodennja-ta-perspektivi.html> (дата звернення 22.10.2023).
8. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Електронне видання. Київ, 2023. 173 с. URL: <http://surl.li/gwtun>